

Social Influences on the decision to maintain Monastic Status in Lamphun Province

Nonpawit Sreetape^{1*} and Teera Sindecharak²

¹ Master student, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University, Thailand

² Professor, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: nonpawit.srt@gmail.com

ABSTRACT

This research article aims to (1) examine motives for ordination in Lamphun Province; (2) explore long-term monastic commitment in Lamphun Province; and (3) analyze social influences on the decision to be ordained and maintain monastic status in Lamphun Province. Data were collected through a structured questionnaire administered to a sample of 160 Buddhist monks in Lamphun Province, and were statistically analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression to explore relationships among variables. The findings indicate that: 1) The primary motivations for ordination were repaying gratitude to parents and benefactors according to Thai Buddhist traditions and beliefs, studying the Vinaya and Buddhist teachings, as well as seeking educational opportunities and improving quality of life, (2) The reasons for long-term monastic retention included Buddhist and social ideals, and the influence of preceptors and respected senior monks, which played a crucial role in sustaining monastic life; and 3) The significant social factors influencing the decision to ordain and remain in monkhood were the monks' level of secular education (after ordination), social capital (before ordination), symbolic capital (before ordination), cultural capital (before ordination), as well as motivations to study the Vinaya and to pursue Nirvana as the ultimate liberation. These factors were found to have a statistically significant influence on the decision to ordain and sustain monastic status.

Keywords: Social Influences, Long-Term Monastic Retention, Motivations for Ordination

อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำรงสมณเพศในคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน

นนท์ปวิธ ศรีเทพ^{1*} และ อีระ สิ้นเดชารักษ์²

¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

² ศาสตราจารย์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: nonpawit.srt@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเหตุปัจจัยในการตัดสินใจบวชของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน (2) ศึกษาเหตุผลในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนานของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน และ (3) ศึกษาอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชและครองสมณเพศได้อย่างยาวนานของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามจากพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่จำพรรษาในจังหวัดลำพูน จำนวน 160 รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และอธิบายความสัมพันธ์หลายตัวแปรโดยใช้การทดสอบการถดถอยเชิงเส้นพหุ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษาพบว่า 1) พระสงฆ์มีเหตุปัจจัยในการบวชส่วนใหญ่มาจากการทดแทนบุญคุณตามประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา, การศึกษาพระธรรมวินัยและหลักคำสอน รวมถึงการแสวงหาโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ในด้านเหตุผลในการครองสมณเพศได้ยาวนาน พบว่า อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์ทางสังคม การได้รับอิทธิพลจากพระอุปัชฌาย์และพระเถระที่เคารพนับถือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความต่อเนื่องของการดำรงสมณเพศ 3) อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชและครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาของพระสงฆ์ (หลังบวช), ต้นทุนทางสังคมของพระสงฆ์ (ก่อนบวช), ต้นทุนทางสัญลักษณ์ของพระสงฆ์ (ก่อนบวช), ต้นทุนทางวัฒนธรรมของพระสงฆ์ (ก่อนบวช), ปัจจัยด้านมูลเหตุปัจจัยในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลการตัดสินใจบวชและครองสมณเพศได้อย่างยาวนานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: อิทธิพลทางสังคม, การครองสมณเพศ, เหตุปัจจัยในการบวช

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่ในด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังปรากฏผ่านประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะตัวแทนของพระศาสดาที่ทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนา ใช้พระพุทธศาสนาในการขัดเกลาจิตใจและสังคม การบวชเป็นพระสงฆ์จึงต้องมีความพร้อม มีจิตใจที่สงบ มีจิตอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เมื่อบวชแล้วต้องศึกษาพระธรรมวินัย พระไตรปิฎก เพื่อที่จะสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปถ่ายทอดสู่สังคม การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ และจิตวิญญาณแก่สังคม อย่างไรก็ตามท่ามกลางความพลวัตที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่งในสังคมปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ล้วนต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น สถาบันศาสนาเองก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนำมาซึ่งการตั้งคำถามแก่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะบทบาทผู้เป็นตัวแทนพระศาสดาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับวิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะสมณเพศ การทำหน้าที่พระสงฆ์ในฐานะที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่นับวันยิ่งถูกสื่อสารออกมาสู่สังคมในภาพลบอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งพยายามอธิบายถึงมูลเหตุปัจจัยหรือสาเหตุของการบวช เช่น งานศึกษาของ พระมหาทวี วิสารโท (2560) ที่กล่าวถึงสาเหตุของการบวช พบว่า ผู้เข้ามา

บวชนส่วนใหญ่บวชเพื่อต้องการศึกษาพระธรรมวินัย บวชเพื่อต้องการทดแทนบุญคุณบิดามารดา บวชตามประเพณีความเชื่อ รวมไปถึงการบวชเพื่อโอกาสในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น การบวชเพื่อต้องการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น ตลอดจนงานของ วรดิถีธรรมสาร อุทัยเรือง (ชาติบุญโญ) และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2566) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงมูลเหตุปัจจัยการบวชที่สำคัญได้แก่ การบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดาและผู้มีพระคุณ การบวชเพื่อมุ่งแสวงหาการพ้นทุกข์ และบวชเพื่อตามประเพณีความเชื่อ จะเห็นได้ว่า จากงานวิจัยเหล่านี้ยังคงมุ่งเน้นไปที่สาเหตุของการ “เข้ามาบวช” เป็นพระสงฆ์มากกว่าการ “ดำรงสมณเพศอย่างยาวนาน” นอกจากนี้ มุมมองสะท้อนในประเด็นดังกล่าวนอกจากยังพบได้น้อยแล้วนั้น ส่วนใหญ่เป็นมุมมองที่สะท้อนจากพระสงฆ์ที่ดำรงสมณศักดิ์ในระดับสูงเท่านั้น ขาดความครอบคลุมเสียงสะท้อนจากพระสงฆ์ทั่วไปหรือพระสงฆ์ในพื้นที่บริบทอื่น ๆ ทำให้ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายถึงเหตุปัจจัยในที่สุดต่อการตัดสินใจยังคงดำรงสมณเพศในวงกว้าง ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญที่ว่า “อะไรคือ” เหตุผล ที่ส่งผลให้พระสงฆ์สามารถครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน ยั่งยืน และ “อิทธิพลทางสังคม” มีบทบาทต่อการตัดสินใจบวชและดำรงสมณเพศของพระสงฆ์ในปัจจุบันมาน้อยเพียงใด

สำหรับการศึกษารุ่นนี้ ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาในจังหวัดลำพูน เนื่องจากจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งที่พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกในวิถีชีวิตของคนในสังคมมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลและยึดโยงทั้งในด้านศิลปกรรม ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อท้องถิ่นที่ยึดโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น เช่น ประเพณีสลาภย้อม ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุหริภุญชัย ประเพณีปอยหลวง เป็นต้น อีกทั้ง จังหวัดลำพูนยังเป็นถิ่นกำเนิดของพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง พระสงฆ์ต้นแบบที่ได้รับความนิยมศรัทธาอย่างกว้างขวาง อาทิ ครูบาศรีวิชัย พระสงฆ์ผู้เป็นต้นแบบในการพัฒนา, ครูบาเจ้าอภัยชัยชาวปี และครูบาชัยยะวงศาพัฒนา พระสงฆ์ต้นแบบผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและยกระดับคุณภาพชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีความเชื่อมโยงกับจังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงออกผ่านบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทั้งในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยวัดในท้องถิ่นยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นพื้นที่นอกจากประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และประเพณีท้องถิ่นแล้วนั้น วัดยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งพระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่คอยชี้แนะ ตลอดจนสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่ชัดเจนถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำพูน ได้แก่ ชุมชนพระบาทห้วยต้ม ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบแห่งแรกของประเทศไทย โดยเป็นชุมชนที่ปฏิบัติตนและรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด อีกทั้งยกเลิกการฆ่าสัตว์เพื่อกินเนื้อ และไม่กินเนื้อสัตว์ทั้งหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนอย่างชัดเจน (กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์, 2561) ด้วยเหตุผลข้างต้น จังหวัดลำพูนจึงนับเป็นพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมในการสำรวจบทบาทของอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการดำรงสมณเพศของพระสงฆ์ไทย ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานศึกษาชิ้นนี้จึงมุ่งหวังที่จะเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลเหตุปัจจัยในการบวช และการครองสมณเพศของพระสงฆ์ โดยให้ความสำคัญกับการพิจารณา “อิทธิพลทางสังคม” ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชและครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้อย่างยาวนานและยั่งยืน อันเป็นการขยายขอบเขตจากการศึกษาที่มีอยู่เดิม และนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาพระพุทธศาสนา รวมถึงบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยการตัดสินใจบวชของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาเหตุผลในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนานของพระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนานของพระสงฆ์

ในจังหวัดลำพูน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ พระสงฆ์ที่จำพรรษาในจังหวัดลำพูน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,529 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสี่ขั้นตอน (Stratified Four-stage Sampling) โดยเริ่มจากการแบ่งอำเภอออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะภูมิศาสตร์ หลังจากนั้นจึงทำการสุ่มเลือกอำเภอกลุ่มละ 1 แห่ง และเมืองได้อำเภอในแต่ละกลุ่มแล้วจึงทำการสุ่มวัดจากอำเภอที่ได้มา โดยวิธีเดียวกัน และสุ่มเลือกพระสงฆ์จากวัดที่สุ่มได้ ทั้งนี้ หากวัดที่สุ่มได้ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล จะสุ่มวัดใหม่ในลำดับถัดไปมาแทน และศึกษาค้างนี้ได้กำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมผ่านโดยอาศัยสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่าง (สำนักนโยบายและวิชาการสถิติ อ้างใน พงศ์พัฒน์ อิศรกุล และคณะ, 2559) ได้ดังนี้

$$\frac{Nk^2\sigma_{x^2}}{k^2\sigma_{x^2} + NE^2}$$

ในการนี้ ได้กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนของการเลือกตัวอย่างที่ระดับ 0.05, โดยจากประชากร $N = 1,104$ รูป จะได้ขนาดตัวอย่างพระสงฆ์จำนวนทั้งสิ้น 388 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในค้างนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ที่พัฒนาขึ้นจากการรวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ปีที่เกิด ปี พ.ศ. ที่อุปสมบท ภูมิลำเนา สถานที่บวช วัดที่จำพรรษา ระดับการศึกษา (ทางธรรม) ระดับการศึกษา (ทางโลก) (ก่อนบวช และหลังบวช) สถานะครอบครัว (ก่อนบวช และหลังบวช) สถานภาพของบิดามารดาก่อนบวช อาชีพบิดาก่อนบวช อาชีพมารดาก่อนบวช ปัจจัยสนับสนุนขณะที่บวช สถานะทางการเงิน ตำแหน่งภาระหน้าที่ โรคประจำตัว สิทธิในการรักษาพยาบาล การมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น โดยข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลนี้ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2 มูลเหตุจูงใจในการบวช ประกอบด้วย การบวชเพื่อทดแทนบุญคุณ การบวชตามประเพณี การบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน การบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย การบวชเพื่่อมุ่งหวังผลประโยชน์บางประการ และการบวชเพื่่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น โดยข้อมูลในส่วนนี้เป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 3 แนวคิดเรื่องทุน (ก่อนบวช) ของพระสงฆ์ ประกอบด้วย ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม โดยข้อมูลเป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 4 เหตุผลในการครองสมณเพศยาวนาน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านอุดมการณ์ทางสังคม และปัจจัยด้านการเจริญรอยตามพระอุปัชฌาย์ โดยข้อมูลเป็นคำถามปลายปิด

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้นำมาทดสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยเป็นการตรวจสอบว่าแบบสอบถามนั้นสามารถวัดได้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินการก่อนการเก็บข้อมูล โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินตรวจสอบว่าแบบสอบถามสามารถวัดได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ถ้ามีค่ามากกว่า 0.6 เนื้อหาคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สามารถใช้วัดได้ (ธีระ สันเดชารักษ์, 2558) และในการทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัด (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha) จากพระสงฆ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามนี้มีค่า Cronbach Alpha เท่ากับ 0.934 แสดงว่า แบบสอบถามมีความคงเส้นคงวาในการวัด เป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง และมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary data) จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในจังหวัดลำพูน เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องสำหรับการวิเคราะห์ผล ในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้ โดยมีกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การจัดเตรียมแบบสอบถาม: โดยจัดทำแบบสอบถาม “อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำรงสมณเพศในคณะสงฆ์ไทย” ผ่านการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัย วารสาร วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.2 การศึกษาข้อมูลในพื้นที่ ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับวัด และพระสงฆ์ที่จำพรรษาในจังหวัดลำพูน เพื่อวางแผนในการเดินทางลงพื้นที่เก็บแบบสอบถาม พร้อมทั้งติดต่อประสานงานเพื่อขออนุญาตในการเก็บข้อมูล

3.3 การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บแบบสอบถาม โดยในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษามีผู้ช่วยในการเก็บแบบสอบถาม จำนวน 2 คน เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยผู้ช่วยแต่ละคนได้ผ่านการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อคำถามในแบบสอบถาม เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ช่วยวิจัยมีความเข้าใจในประเด็นการศึกษา และข้อคำถามในแบบสอบถามอย่างแท้จริง

ในการเก็บแบบสอบถามครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือนตุลาคม 2566 แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และการปฏิเสธให้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายบางส่วน ทำให้สามารถเก็บแบบสอบถามคืนได้จำนวน 160 ชุดเท่านั้น อย่างไรก็ตามแบบสอบถามที่ได้คืนมามีความสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้จริงได้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษารั้งนี้ ได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน โดยมีวิธีการดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

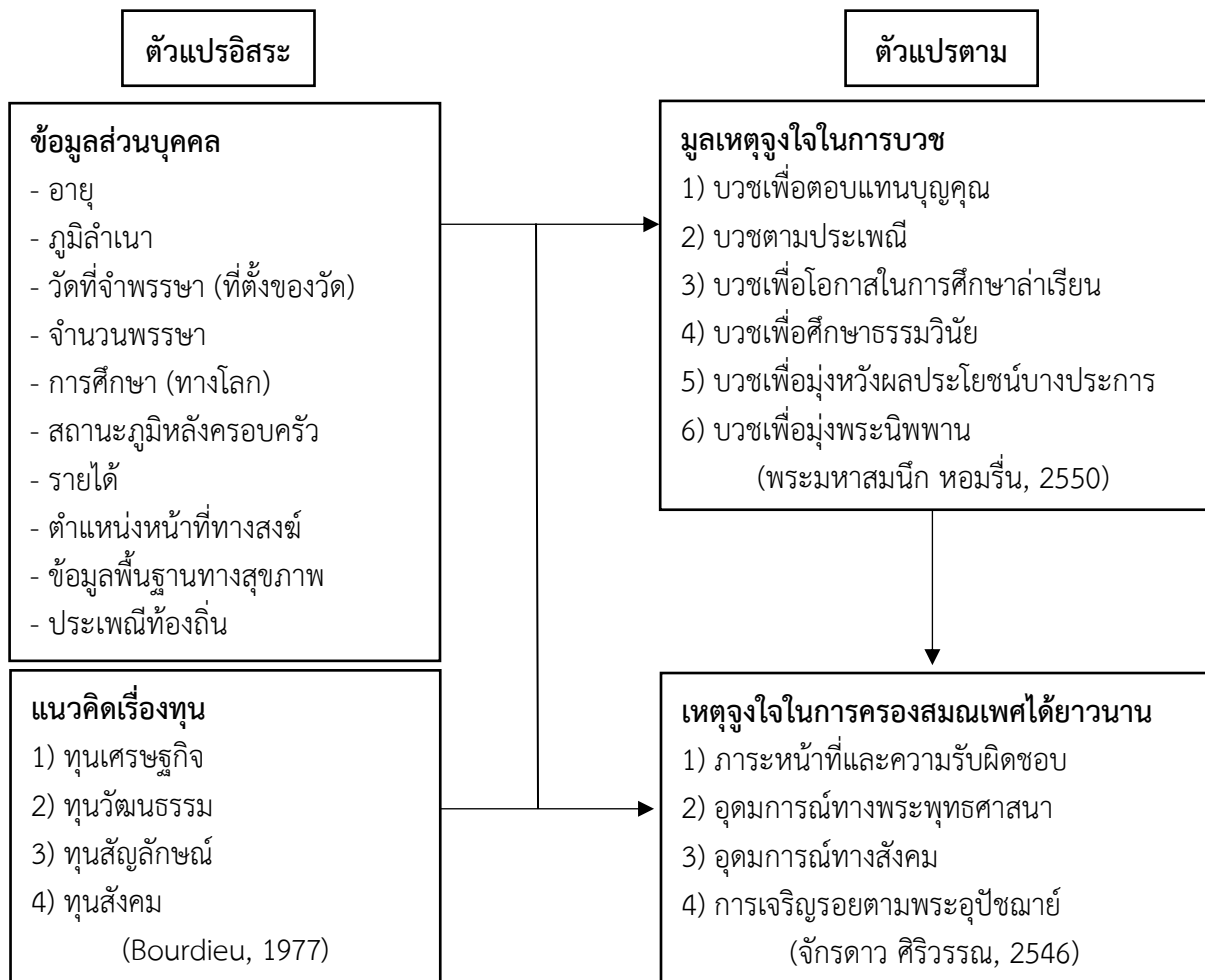
ส่วนที่ 1 การนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษาที่บวช ระดับการศึกษา (ทางธรรม) ระดับการศึกษา (ทางโลก) (ก่อนบวช และหลังบวช) สถานะครอบครัว (ก่อนบวช และหลังบวช) สถานภาพของบิดามารดาก่อนบวช อาชีพบิดาก่อนบวช อาชีพมารดาก่อนบวช ปัจจัยสนับสนุนขณะที่บวช สถานะทางการเงิน ตำแหน่งภาระหน้าที่ โรคประจำตัว สิทธิในการรักษาพยาบาล การมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่นโดยใช้ตารางแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ percentage)

ส่วนที่ 2 การนำเสนอข้อมูลเหตุจูงใจการตัดสินใจบวช, เหตุผลในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำรงสมณเพศในคณะสงฆ์ไทย

4.2 การวิเคราะห์อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน โดยใช้สถิติทดสอบการถดถอยเชิงเส้นพหุ (Multiple Regression) ในการวิเคราะห์หาปัจจัยและอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนานของพระสงฆ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวน แนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้้นำแนวคิดเรื่อง ทุน (Capital) ของ Pierre Bourdieu (1977) ซึ่งอธิบายถึงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งผลและเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ปัจเจกดำรงอยู่ในบริบททางสังคมได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ ยังได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจในการบวช จากงานของพระมหาสมณึก หอมรินทร์ (2550) และเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน จากงานของจักรดาว ศิริวรรณ (2546) เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา แม้ว่างานศึกษาบางส่วนเป็นงานศึกษาที่จัดทำขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแล้ว แต่ยังคงมีความเหมาะสมในเชิงเนื้อหา และสามารถนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง เหตุผลในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน ซึ่งยังขาดงานศึกษาเชิงลึก และถือเป็นช่องว่างทางวิชาการที่จะสามารถต่อยอดได้ในงานวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. มูลเหตุจูงใจการตัดสินใจบวช

กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่จำพรรษาในจังหวัดลำพูน จำนวน 160 รูป เมื่อพิจารณาเหตุจูงใจในการบวชเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดามากที่สุด ร้อยละ 98.8 รองลงมาได้แก่การบวชเพื่อทดแทนผู้มีพระคุณ และการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณครูอาจารย์ ร้อยละ 96.9 และร้อยละ 90.6 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันมีพระสงฆ์ร้อยละ 78.8 ที่มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณแผ่นดิน สำหรับมูลเหตุจูงใจในการบวชตามประเพณี พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา มากที่สุด ร้อยละ 93.1 รองลงมาคือการบวชเพื่อสืบสานประเพณี ร้อยละ 82.5 ในขณะที่เดียวกันมีพระสงฆ์บางส่วน ร้อยละ 43.1 และร้อยละ 39.4 บวชเป็นพระสงฆ์เพราะได้รับอิทธิพลจากเพื่อน ญาติพี่น้อง หรือคนรอบตัว รวมถึงการบวชเพื่อเตรียมตัวไปใช้ชีวิตคู่ในอนาคต และเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคม

สำหรับเหตุจูงใจในการบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อโอกาสในการศึกษาต่อทั้งในระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ และโอกาสในการศึกษาเพื่อเป็นมหาเปรียญ ร้อยละ 88.1 ร้อยละ 81.3 และร้อยละ 76.3 ตามลำดับ ซึ่งการบวชเป็นสมณเพศเป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าถึงโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อต้องการศึกษาหลักคำสอนต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา บวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย รู้จักบาปบุญคุณโทษ และบวชเพื่อนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในอนาคต อยู่ในระดับใกล้เคียงกันร้อยละ 96.3 ร้อยละ 96.3

และร้อยละ 95.6 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์บางประการ พบว่า พระสงฆ์ ร้อยละ 56.9 บวชเพื่อต้องการทราบความจริงเกี่ยวกับการบวช ต้องการพิสูจน์บางอย่าง ร้อยละ 24.4 สำหรับการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพราะศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการชีวิตที่สงบสุข ร้อยละ 95.6 และร้อยละ 93.8 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันมีพระสงฆ์บางส่วน ร้อยละ 45 ที่บวชเพราะพลัดพรากจากบุคคลที่ตนเองเคารพนับถือจนเกิดความทุกข์

2. เหตุผลในการครองสมณเพศได้ยาวนาน

จากการศึกษาเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ในด้านภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ การที่พระสงฆ์มีความประสงค์ที่จะก้าวหน้าในตำแหน่งทางวิชาการ ในสถาบันการศึกษาสงฆ์ในอนาคต เป็นเหตุจูงใจในการครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้ยาวนาน ร้อยละ 57.5 รองลงมาได้แก่การประสงค์จะก้าวหน้า ในตำแหน่งระดับพระสังฆาธิการ เจ้าคณะปกครองในอนาคต ร้อยละ 53.1 ในขณะเดียวกัน มีพระสงฆ์ร้อยละ 47.5 ที่มีเหตุจูงใจในการครองสมณเพศเพื่อประสงค์จะก้าวหน้า ได้ดำรงสมณศักดิ์ในอนาคต ถัดมาในด้านการมีเหตุจูงใจในการครองสมณเพศอันเนื่องมาจากการมีอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า การให้ความสำคัญกับการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน ร้อยละ 99.4 รองลงมาได้แก่ การที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับการสร้างศาสนทายาทเพื่อสืบสานงานพระพุทธศาสนา การให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร และการให้ความสำคัญกับการทำงานสนองงานกิจการคณะสงฆ์ ที่ร้อยละ 97.5 เท่ากัน

สำหรับเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนานในด้านอุดมการณ์ทางสังคม พบว่า การที่พระสงฆ์มีอุดมการณ์ทางสังคม ให้ความสำคัญกับการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน เป็นมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน ร้อยละ 100 รองลงมาได้แก่ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน, การให้ความสำคัญกับการสงเคราะห์สังคมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการให้ความสำคัญกับการเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชน ร้อยละ 98.8 เท่ากัน ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนานในด้านการเจริญรอยตามพระอุปัชฌาย์ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.6 มีเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน เนื่องจากการได้รับอิทธิพลจากพระอุปัชฌาย์ พระเถระที่เคารพนับถือ รองลงมาได้แก่ การที่มีภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพระอุปัชฌาย์ พระผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และอิทธิพลจากคำสั่งเสียของพระอุปัชฌาย์ พระผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ร้อยละ 92.5 และร้อยละ 89.4 ตามลำดับ

3. อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลายตัวแปรถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ และครองสมณเพศได้ยาวนานผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบการถดถอยเชิงเส้นพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ถึงอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ และอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

3.1 อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช จากการศึกษา พบว่า การที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .462, p < 0.01$) และทุนทางเศรษฐกิจ (ก่อนบวช) ($B = .220, p < 0.05$) ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ และเมื่อพิจารณาจำแนกตามมูลเหตุจูงใจในการบวช พบว่า ในด้านการบวชตอบแทนบุญคุณ การที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .288, p < 0.05$) มีอิทธิพลส่งผลต่อเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ ในด้านการบวชตามประเพณี การที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .297, p < 0.01$), การเคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น อาทิ ประเพณีปอยหลวง ประเพณีตานกล้วยสาก และประเพณีสากย้อม เป็นต้น ($B = -.237, p < 0.01$) รวมถึงปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .197, p < 0.05$) ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์

สำหรับการบวชการบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน พบว่า อายุของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = -.293, p < 0.01$) ปัจจัยด้านทุนทางสังคมของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .456, p < 0.01$), ระดับการศึกษาของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ระดับการศึกษา

ก่อนบวช ($B = .173, p < 0.05$), การเคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น ($B = -.150, p < 0.05$) รวมถึงสถานะครอบครัวก่อนบวช ($B = -.120, p < 0.1$) มีอิทธิพลส่งผลต่อเหตุจูงใจในการตัดสินใจการบวชเป็นพระสงฆ์ ในด้านการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย พบว่า การที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีต้นทุนทางทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช) ($B = .203, p < 0.1$) ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ สำหรับการบวชเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์บางประการ พบว่า การที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .421, p < 0.01$), การมีภูมิลำเนาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูน ($B = .159, p < 0.05$) ตลอดจนการที่พระสงฆ์ก่อนบวชมีต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) (ก่อนบวช) ($B = -.206, p < 0.5$) ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจการบวชเป็นพระสงฆ์ ด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น พบว่า การที่พระสงฆ์ก่อนบวชเคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น ($B = .226, p < 0.01$) และมีทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .293, p < 0.01$) มีอิทธิพลส่งผลต่อเหตุจูงใจในการตัดสินใจการบวชเป็นพระสงฆ์ (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อมูลเหตุในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์

ตัวแปร	รวม	บวชเพื่อ ทดแทน บุญคุณ	บวชตาม ประเพณี	บวชเพื่อ โอกาสใน การศึกษา เล่าเรียน	บวชเพื่อ ศึกษาพระ ธรรมวินัย	บวชเพื่อ มุ่งหวัง ผลประโยชน์ บางประการ	บวชเพื่อมุ่ง พระนิพพาน แสวงหาทาง หลุดพ้น
อายุ	-.091	.005	-.023	-.293***	-.093	.112	.007
ภูมิลำเนา (Ref: ลำพูน)	.050	.026	.026	-.047	-.024	.159**	.036
จำนวนพรรษา (Ref: 11 พรรษาขึ้นไป)	.055	-.013	.013	.037	.047	.021	.100
ระดับการศึกษาก่อนบวช (Ref: ต่ำกว่าปริญญาตรี)	.083	.061	.078	.173**	-.028	-.044	.031
สถานะครอบครัวก่อนบวช (Ref: พ่อกินพอใช้)	-.034	.003	-.032	-.120*	-.021	.044	.028
การมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น	-.120	-.137*	-.237***	-.150**	-.100	-.013	.226***
ทุนทางเศรษฐกิจ (ก่อนบวช)	.220***	-.045	.197**	.106	.006	.421***	.034
ทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช)	.004	.125	-.111	.098	.008	-.136	-.027
ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช)	.011	.016	.083	-.131	.203*	-.005	-.054
ทุนทางสังคม (ก่อนบวช)	.462***	.288***	.297***	.456***	.083	.206**	.293***
R²	30.1	.148	.178	.390	.104	.255	.154

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

3.2 อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน จากการศึกษา พบว่า การที่พระสงฆ์มีปัจจัยด้านระดับการศึกษาหลังบวช (ทางโลก) ($B = .141, p < 0.05$), มีต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .324, p < 0.01$), ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช) ($B = .241, p < 0.01$) ทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ($B = .154, p < 0.05$) ตลอดจนการที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ($B = .127, p < 0.1$), รวมถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น ($B = .115, p < 0.1$) มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน และเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

ในด้านภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านระดับการศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ (หลังบวช) ($B = .156, p < 0.05$), สถานะของครอบครัว (ก่อนบวช) ($B = .154, p < 0.1$), ทุนทางสัญลักษณ์ของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .363,$

$p < 0.01$),, ทูทางสังคมของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .273, p < 0.05$), ทูทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .151, p < 0.1$), การที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ($B = -1.57, p < 0.1$) มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน

ด้านอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านระดับการศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .212, P < 0.01$), สถานะของครอบครัว (ก่อนบวช) ($B = -.172, p < 0.05$), การที่พระสงฆ์ก่อนบวชเคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น ($B = -.147, p < 0.05$), ต้นทุนทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = -.157, p < 0.05$), ต้นทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ($B = .211, p < 0.05$), ต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .173, p < 0.05$), การที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ($B = .371, p < 0.01$) และบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น ($B = .236, p < 0.01$) มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน

ด้านอุดมการณ์ทางสังคม ปัจจัยด้านการที่พระสงฆ์ก่อนบวชเคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น ($B = .184, p < 0.01$),, ระดับการศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) ($B = .115, p < 0.1$), ระดับการศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ (หลังบวช) ($B = .122, p < 0.1$) รวมถึงสถานะของครอบครัว (หลังบวช) ($B = .137, p < 0.1$), ทูทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ($B = .259, p < 0.01$), ทูทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .145, p < 0.1$), การที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ($B = .315, p < 0.01$) และบวชเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์บางประการ ($B = .145, p < 0.05$) มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน

ด้านการเจริญรอยตามพระอูปัชฌาย์ ปัจจัยด้านการที่เคยที่เคยมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น ($B = .319, p < 0.01$),, จำนวนพรรษาที่บวช ($B = .146, p < 0.1$) สถานะของครอบครัว (หลังบวช) ($B = .162, p < 0.1$), ทูทางสังคม (ก่อนบวช) ($B = .223, p < 0.05$) ทูทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ($B = .177, p < 0.1$), การที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ($B = -.217, p < 0.05$) และการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ($B = .143, p < 0.1$) มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน (รายละเอียดดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อมูลเหตุในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน

ตัวแปร	รวม	ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ	อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา	อุดมการณ์ทางสังคม	การเจริญรอยตามพระอูปัชฌาย์
อายุ	.028	.117	.007	.011	-.120
ภูมิลำเนา (Ref: ลำพูน)	.047	.065	.017	.022	-.003
จำนวนพรรษา (Ref: 11 พรรษาขึ้นไป)	.040	-.060	-.020	.105	.146*
ระดับการศึกษา ก่อนบวช (ทางโลก) (Ref: ต่ำกว่าปริญญาตรี)	.044	-.043	.212***	.115*	-.026
ระดับการศึกษา หลังบวช (ทางโลก) (Ref: ปริญญาตรีขึ้นไป)	.141**	.156**	.049	.122*	.022
สถานะครอบครัว ก่อนบวช (Ref: พอกินพอใช้)	.002	.154*	-.172**	-.082	-.072
สถานะครอบครัว หลังบวช (Ref: พอกินพอใช้)	.081	-.060	.091	.137*	.162*
ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ (Ref: มีตำแหน่งปกครอง)	.048	.067	.830	.032	-.052
ดำรงสมณศักดิ์ (Ref: ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์)	.051	.122	-.044	-.072	.017
โรคประจำตัว	.113*	-.024	.091	.104	.210***
การมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น	.088	-.066	-.147**	.184***	.319***

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยเพื่อพยากรณ์อิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อมูลเหตุในการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน (ต่อ)

ตัวแปร	รวม	ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ	อุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา	อุดมการณ์ทางสังคม	การเจริญรอยตามพระอุปัชฌาย์
ทุนทางเศรษฐกิจ (ก่อนบวช)	.068	.151*	-.157**	.071	.001
ทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช)	.154**	-.045	.211**	.259***	.177*
ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช)	.241***	.363***	-.072	.047	.086
ทุนทางสังคม (ก่อนบวช)	.324***	.273***	.173**	.145*	.223**
บวชเพื่อทดแทนบุญคุณ	.026	-.059	.053	.100	.065
บวชตามประเพณี	.018	-.003	.049	-.016	.031
บวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน	-.048	.152	-.129	-.101	-.217**
บวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย	.127*	-.157*	.371***	.315***	.143*
บวชเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์บางประการ	-.057	.027	-.086	-.145**	-.046
บวชเพื่อมุ่งพระนิพพานแสวงหาทางหลุดพ้น	.115*	.144*	.236***	.023	-.092
R²	.592	.399	.540	.533	.383

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ในด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชเป็นพระสงฆ์เพื่อทดแทนบุญคุณ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดามากที่สุด ในขณะที่ด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชตามประเพณี พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนามากที่สุด ทั้งนี้ สอดคล้องกับ วรรณิธธรรมสาร อุทัยเรือง (ชาติปญโญ) และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2566) ที่ได้อธิบายถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชไว้ว่า การบวชไม่เพียงแต่เป็นการสะท้อนถึงประเพณีและความเชื่อของสังคมไทยที่ยึดถือและเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต ที่ว่าการบวชเป็นการสร้างบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ ผู้บวชได้รับการยกย่องให้เป็นญาติกับพระพุทธศาสนา ในอีกมิติหนึ่ง การบวชเป็นการสะท้อนถึงความกตัญญู กตเวทิต่อบิดามารดา หรือผู้มีพระคุณโดยเฉพาะความเชื่อที่ว่า การบวชจะทำให้มารดาได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ ซึ่งถือเป็นบุญกุศลสูงสุดที่ครอบครัวจะได้รับนอกจากนี้ ในด้านมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อโอกาสในการศึกษาต่อทั้งในระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมไปถึงโอกาสในการศึกษาเพื่อเป็นมหาเปรียญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบวชเป็นพระสงฆ์มีส่วนช่วยในการเข้าถึงโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ภาวิช สุวรรณดิ (2560) ที่ว่าการบวชเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการขัดเกลาและฝึกฝนพัฒนาตนเองทั้งด้านองค์ความรู้ สติปัญญา และด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กันไป ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวชเพื่อต้องการศึกษาหลักคำสอนต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา บวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย รู้จักบาปบุญคุณโทษ และบวชเพื่อนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในอนาคต สอดคล้องกับงานศึกษาของ พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ และคณะ (2564) ที่อธิบายถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย เป็นมูลเหตุปัจจัยแต่เดิมของการบวช ในการบวชเพื่อศึกษาและประพฤติตนตามหลักพระธรรมวินัย ตลอดจนเพื่อศึกษาหลักคำสอนต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ การศึกษาหลักคำสอน เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของพระสงฆ์ที่นอกจากศึกษาพระธรรมวินัย และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะต้องสามารถนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่สื่อสารหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาสู่ญาติโยมในวัดและชุมชน

และเมื่อพิจารณาถึงมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่บวช เพราะศรัทธาในพระพุทธศาสนา ต้องการชีวิตที่สงบสุข ซึ่งการบวชเพื่อมุ่งนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น เป็นการบวช ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่เพียงแต่มุ่งศึกษาพระธรรมวินัยและหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังคงประพฤติปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด ละเว้นซึ่งกิเลส เพื่อไปสู่การแสวงหา หนทางดับทุกข์ ใช้ชีวิตอย่างสงบสุข สอดคล้องกับงานศึกษาของ พระครูอริยชัยธ (2568) ที่ได้อธิบายถึงการบวชในมิติ เชิงศาสนาที่ว่า เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาจิตใจ ทั้งในด้านการรักษาศีล การทำสมาธิ ตลอดจนการฝึกตนเพื่อนำ สู่การแสวงหาทางดับทุกข์ มุ่งสู่นิพพาน ตามหลักคำสอนของของพระพุทธเจ้า

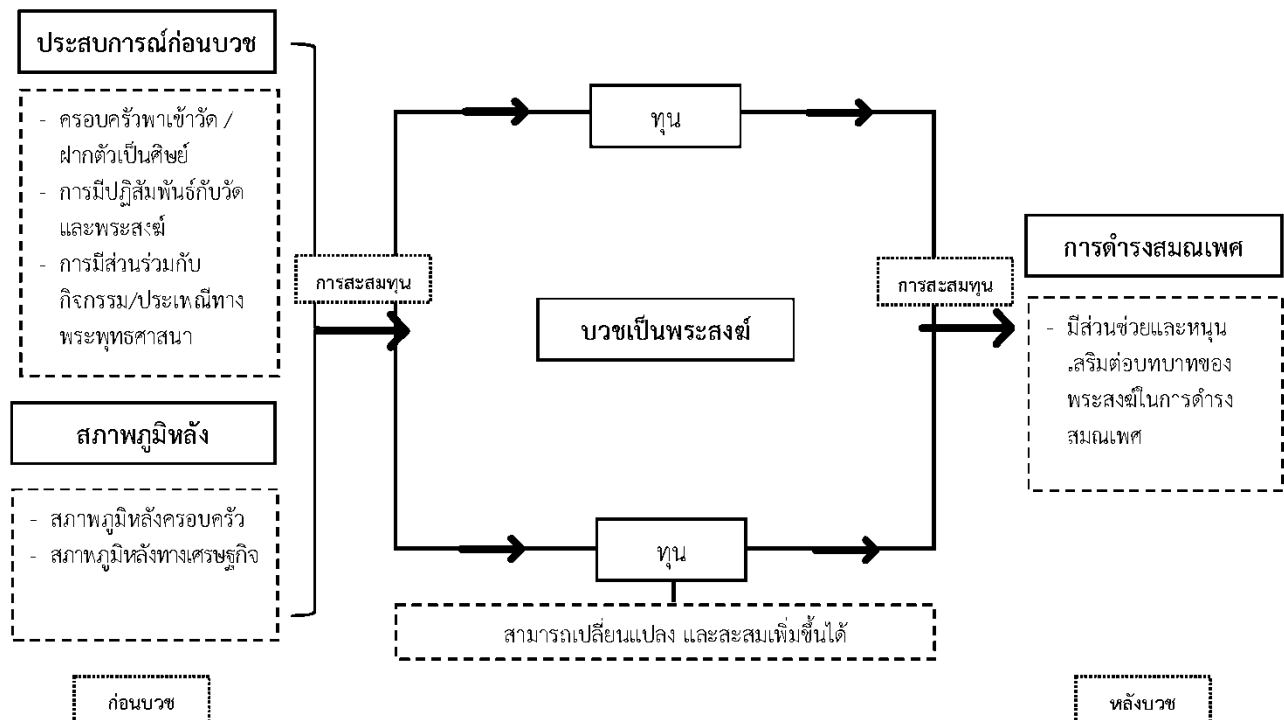
เหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน จากการศึกษาค้นคว้า ในด้านภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ การที่พระสงฆ์มีความประสงค์ที่จะก้าวหน้าในตำแหน่งทางวิชาการ ในสถาบันการศึกษาสงฆ์ในอนาคต เป็นเหตุจูงใจ ในการครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้ยาวนาน รองลงมาได้แก่การประสงค์จะก้าวหน้า ในตำแหน่งระดับพระสังฆาธิการ เจ้าคณะปกครองในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระวิทย์ พรมพิงค์ (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่า ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ ทั้งในระดับวัดและระดับคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อเหตุจูงใจในการครองสมณเพศ ได้ยาวนาน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากภาระหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบทบาทพระสงฆ์ในการดำเนินการ เพื่อให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมาย ในขณะที่ความรับผิดชอบดังกล่าวอาจมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่าน มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ภายในวัดและคณะสงฆ์ต่อไปในอนาคต ถัดมาในด้านเหตุจูงใจในการครองสมณเพศ อันเนื่องมาจากการมีอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า การให้ความสำคัญกับการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน รองลงมาได้แก่ การที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับการสร้างศาสนทายาท เพื่อสืบสานงานพระพุทธศาสนา การให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร และการให้ ความสำคัญกับการทำงานสนองงานกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเหตุปัจจัยที่กล่าวมานั้นสอดคล้องกับงานกิจการของคณะสงฆ์ ที่พระสงฆ์นอกจากทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังต้องทำหน้าที่สังเคราะห์ชุมชน และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในการเป็นที่พึ่งให้แก่สังคม นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนานในด้านอุดมการณ์ทางสังคม พบว่า การที่พระสงฆ์มีอุดมการณ์ทางสังคม ให้ความสำคัญกับการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็ก และเยาวชน เป็นมูลเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน รองลงมาได้แก่ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต แก่ประชาชน การให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์สังคมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการให้ความสำคัญกับการเป็นที่พึ่ง ให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ สอดคล้องกับ พระมหาพงศ์ทราทิพย์ ก้องเสียง และคณะ (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ มิได้จำกัดอยู่เพียงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน หรือการเป็นผู้นำและเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณของญาติโยมในสังคมเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการเป็นผู้นำในการพัฒนาและสังเคราะห์ชุมชน ซึ่งแม้ว่าบทบาทในมิตินี้อาจดูไม่สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและมุ่งแสวงหาทางหลุดพ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หากแต่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่จำเป็นของพระสงฆ์ประการหนึ่งที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ที่อาศัยสภาพลักษณะ ความศรัทธา และความน่าเชื่อถือของพระสงฆ์ ในการเป็นพลังสำคัญในการทำหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิตและศีลธรรมแก่ญาติ โยมในชุมชน ในทำนองเดียวกัน งานศึกษาของ พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ์ และคณะ (2564) ที่ได้อธิบายถึงบทบาทหน้าที่ ของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสังเคราะห์ประชาชนทั้งในรูปแบบวัตถุสิ่งของ การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ผ่านการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีภาระหน้าที่ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ ซึ่งบทบาทดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคมที่พระสงฆ์ยึดถือในการดำรงสมณเพศ นอกจากนี้ ในด้านการเจริญรอยตามพระอุปัชฌาย์ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีเหตุจูงใจในการครองสมณเพศได้ยาวนาน เนื่องจากการได้รับอิทธิพลจากพระอุปัชฌาย์ พระเถระที่เคารพนับถือ รองลงมาได้แก่ การที่มีภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากพระอุปัชฌาย์ พระผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และอิทธิพลจากคำสั่งเสียของพระอุปัชฌาย์ พระผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ เจนจิรา มะลาศรี (2565) ที่ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง ทั้งจากบุคคลรอบข้าง รวมถึงบุคคลที่เรารู้จัก มีผลต่อการตัดสินใจกระทำการบางอย่าง ซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพระอุปัชฌาย์ หรือพระสงฆ์ที่เรานับถือเป็นต้นแบบที่มีผลต่อการตัดสินใจดำรงสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้อย่างยาวนาน

สำหรับอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน จากการศึกษาพบว่า ในด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อมูลเหตุในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ จากการศึกษาพบว่า ต้นทุนทางสังคม (ก่อนบวช) และต้นทุนทางเศรษฐกิจ (ก่อนบวช) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ โดยเฉพาะทุนทางสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และพระสงฆ์ ล้วนเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลที่ส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ และแรงจูงใจในการบวชอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ พระสนธยา อธิจิตโต (2564) ที่ได้อธิบายว่านอกจากปัจจัยภายในด้านการตัดสินใจบวชด้วยตนเองเพราะมีความศรัทธา เชื่อว่าการบวชจะช่วยให้ชีวิตดำเนินไปได้ดีขึ้นแล้วนั้น ยังมีปัจจัยที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของบุคคลรอบข้าง ซึ่งมีบทบาทต่อการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง ทั้งในลักษณะของการชักชวน การถูกรื้อขอรหรือถูกโน้มน้าวให้บวช ทั้งในรูปแบบเต็มใจและอาจไม่เต็มใจ เนื่องด้วยความเชื่อ ความศรัทธา รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ถือว่าการบวชเป็นการทดแทนบุญคุณบิดามารดา ส่งผลให้ชีวิตดำเนินไปในทิศทางดีขึ้น นอกจากนี้ ปัจจัยด้านอายุ (ก่อนบวช), ทุนทางสังคมของพระสงฆ์ (ก่อนบวช), ระดับการศึกษาของพระสงฆ์ (ก่อนบวช) และสถานะครอบครัวก่อนบวชล้วนมีอิทธิพลส่งผลต่อการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์เพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีอายุน้อยและอยู่ในครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สอดคล้องกับ ภาวิช สุวรรณดี (2560) ที่ว่าการบวชเป็นช่องทางหนึ่งในการเข้าถึงระบบการศึกษาคณะสงฆ์ที่มีลักษณะเปิดกว้าง และส่งเสริมการเรียนรู้ในสมณเพศอย่างต่อเนื่อง การได้รับโอกาสดังกล่าวไม่เพียงแต่เอื้อให้เกิดการพัฒนาตนเอง แต่ยังช่วยให้พระสงฆ์สามารถต่อยอดบทบาทของตนเอง เช่น การสร้างเครือข่ายในกลุ่มพระสงฆ์, การได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในคณะสงฆ์, การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย พบว่า ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช) ได้เข้ามามีอิทธิพลที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ซึ่งทุนทางสัญลักษณ์นี้อาจหมายถึง คุณสมบัติที่แสดงให้เห็นว่าปัจเจกมีความเหนือกว่าคนทั่วไป ได้รับการยอมรับ หรือภาพลักษณ์ทางสังคมที่ช่วยส่งผลให้เกิดประโยชน์หรือความได้เปรียบที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม (Bourdieu, 1977) สำหรับบริบทของพระสงฆ์ ทุนประเภทนี้อาจถูกสะสมผ่านการมีประสบการณ์ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ก่อนบวช เช่น การติดตามผู้ปกครองเข้าวัดเพื่อทำบุญ การถูกที่นำมาฝากตัวเป็นศิษย์หลวงพ่พระสงฆ์ที่เคารพนับถือ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมกับกิจกรรม ประเพณีท้องถิ่นหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาถึงด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษาทางโลก (หลังบวช), ทุนทางสังคม (ก่อนบวช), ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช), ทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ตลอดจนการที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนานอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1977) ที่ว่าทุนในมิติต่าง ๆ ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสัญลักษณ์ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำหน้าที่สนับสนุน เกื้อหนุน ตลอดจนมีอิทธิพลต่อพระสงฆ์ให้สามารถปรับตัว และดำรงอยู่ในสมณเพศได้อย่างยาวนานต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับ พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ์ และคณะ (2564) ที่ได้อธิบายถึงบทบาทของพระสงฆ์ไม่ได้มีเพียงแต่การประพฤติตนตามหลักพระธรรมวินัย และฝึกฝนตนเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญในการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน อีกทั้งยังต้องทำหน้าที่สนองงานตามพันธกิจของคณะสงฆ์ 6 ประการ ได้แก่ ด้านการปกครอง การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ ศาสนศึกษา สาธารณสงเคราะห์ และสาธารณูปการ ซึ่งบทบาทเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์เท่านั้น หากยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคมที่พระสงฆ์ยึดถือในการดำรงสมณเพศในคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึง ปัจจัยหรือทุนก่อนบวชของพระสงฆ์ มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์อย่างยาวนาน โดยทุนก่อนบวชไม่ได้จำกัดอยู่ที่ทุนทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว อาทิ รายได้ สถานะของครอบครัว (ก่อนบวช) เป็นต้น หากแต่มีทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสัญลักษณ์เข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย สำหรับพระสงฆ์ก่อนบวชนั้น แต่ละบุคคลมีต้นทุนของตนเองที่แตกต่างกัน โดยอาจมีการสะสมต้นทุน ผ่านการมีประสบการณ์ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจเกิดขึ้นตั้งแต่การติดตามบิดามารดาเข้าวัดเพื่อทำบุญ การถูกที่บ้าน นำมาฝากตัวเป็นศิษย์หลวงพ่พระสงฆ์ที่เคารพนับถือ ให้หลวงพ่ช่วยอบรมขัดเกลาสั่งสอน ตลอดจนการมีส่วนร่วม กับกิจกรรม ประเพณีท้องถิ่นหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ นอกจากนี้ทุนดังกล่าวยังสามารถสะสม และหล่อหลอมตนเองซึ่งแสดงออกได้จากพฤติกรรม อาทิ การเป็นบุคคลที่เคารพนับถือพระสงฆ์ การประพฤติตนรักษาศีล ชอบเข้าวัดอยู่สม่ำเสมอ ประกอบกับการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทั้งจากบิดามารดา ญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อนสนิท พระสงฆ์ หรือบุคคลที่เคารพนับถือ ซึ่งจากองค์ประกอบที่เกิดขึ้นมีส่วนช่วยหล่อหลอมให้เกิดทุนแก่พระสงฆ์ที่ติดตัวตั้งแต่อนบวช เป็นพระสงฆ์ไปจนถึงการครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ และทุนดังกล่าวยังสามารถสะสมต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ต้นทุนที่มีการสะสมมาตั้งแต่อนบวชจนถึงบวชเป็นพระสงฆ์อาจมีส่วนช่วยหนุนเสริมตนเองในฐานะพระสงฆ์หรือมีอิทธิพล ที่ส่งผลต่อการครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้ยาวนาน หรือใช้บทบาทพระสงฆ์ในการกระทำการบางอย่างโดยอาศัยทุน ที่ตนเองมีได้ในอนาคต อาทิ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น, การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาภายในวัดและชุมชน การเป็นทางพึ่งทางจิตวิญญาณแก่ญาติโยม ตลอดจนการทำหน้าที่สงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณร และผู้ด้อยโอกาส ผ่านบทบาทพระสงฆ์ลูกวัด หรือพระสังฆาธิการ เป็นต้น

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำรงสมณเพศในคณะสงฆ์จังหวัดลำพูน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ด้านเหตุจูงใจในการบวชของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชมาจากการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณ ตามประเพณีและความเชื่อของสังคมไทยที่ยึดถือมาตั้งแต่อดีต ซึ่งมองว่าการบวชเป็นการสร้างบุญกุศลสูงสุด เป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อบิดามารดา และผู้มีพระคุณ นอกจากนี้ ยังพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติและฝึกฝนตนเองในอนาคต ในขณะเดียวกัน มีพระสงฆ์ที่มีมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจบวชเพื่อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน ทั้งในระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรม และระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยมองว่าการบวชเป็นช่องทางหนึ่งในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา รวมถึงโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในอนาคต

ด้านเหตุผลในการครองสมณเพศได้ยาวนาน พบว่า การที่พระสงฆ์มีอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา และอุดมการณ์ทางสังคม อาทิ การให้ความสำคัญกับการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนการได้รับอิทธิพลจากพระอุปัชฌาย์ พระเถระที่เคารพนับถือ ซึ่งทำหน้าที่เป็นแบบอย่างทั้งในด้านพฤติกรรมและคำสอน ล้วนเป็นเหตุผลในการครองสมณเพศได้ยาวนาน

สำหรับอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวช และการครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน เมื่อพิจารณาในด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อมูลเหตุในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ พบว่า ปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจ (ก่อนบวช) ทุนทางสังคม (ก่อนบวช) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจบวช โดยทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคมในที่นี้ หมายถึง สถานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี การมีภาระหน้าที่ ตลอดจนเครือข่ายความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อน และพระสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทในการชักชวนหรือโน้มน้าวในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจช่องทางสู่การพัฒนาตนและความก้าวหน้าในอนาคต นอกจากนี้ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา และสถานะครอบครัวก่อนบวช ล้วนมีอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชด้วยเช่นกัน ในขณะที่ ด้านอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน พบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาทางโลก (หลังบวช), ทุนทางสังคม (ก่อนบวช), ทุนทางสัญลักษณ์ (ก่อนบวช), ทุนทางวัฒนธรรม (ก่อนบวช) ตลอดจนการที่พระสงฆ์มีมูลเหตุจูงใจในการบวชเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และการบวชเพื่อมุ่งพระนิพพาน แสวงหาทางหลุดพ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศได้อย่างยาวนานอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ระดับการศึกษาทางโลก (หลังบวช) รวมถึงแรงจูงใจด้านการศึกษาพระธรรมวินัย และความปรารถนาในการแสวงหาความหลุดพ้นผ่านการบรรลุนิพพาน ล้วนต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนให้พระสงฆ์สามารถดำรงอยู่ในสมณเพศได้อย่างมั่นคง ปัจจัยดังกล่าวไม่เพียงช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้และปัญญาแก่พระสงฆ์ แต่ยังช่วยหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธา ความมุ่งมั่น และอุดมการณ์ทางสังคม ส่งผลให้พระสงฆ์สามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณให้แก่คนในสังคมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 สำนักงานพระพุทธศาสนา ควรให้ความสนใจในการเก็บข้อมูลพระสงฆ์ ทั้งข้อมูลเหตุจูงใจที่ตัดสินใจเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ รวมถึงเหตุผลในการบวชและครองสมณเพศได้อย่างยาวนาน ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวนอกจากเป็นการสำรวจเพื่อจัดเก็บเป็นข้อมูลพื้นฐานประชากรพระสงฆ์แล้วนั้น ในขณะเดียวกันข้อมูลดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนพัฒนาเชิงนโยบายในการพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรได้ในอนาคต อาทิ การพัฒนาทางการศึกษาในสถาบันสงฆ์ การพัฒนาหรือการดูแลคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ตลอดจนการนำข้อมูลไปประชาสัมพันธ์ และต่อยอดเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการทำงานขององค์กรพระพุทธศาสนาในอนาคต

1.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาของพระสงฆ์ สามเณร และเยาวชน โดยใช้กลไกการพัฒนาการศึกษาของสถาบันสงฆ์ในการสร้างโอกาสการเข้าถึงทางการศึกษาและการเรียนรู้ ทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขณะเดียวกันควรมีการกำหนดนโยบายต่อยอดที่มุ่งสร้างแรงจูงใจในการตัดสินใจบวชเป็นพระสงฆ์ในระยะยาว ผ่านมาตรการสนับสนุนต่าง ๆ อาทิ การจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานสำหรับพระสงฆ์อย่างเหมาะสม การเปิดโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาทักษะและการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้มีโอกาสทำงานในฐานะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นที่พึ่งของชุมชนและสังคม ผ่านกลไกองค์กรคณะสงฆ์ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งเน้นไปที่การสำรวจพระสงฆ์ที่จำพรรษาในพื้นที่จังหวัดลำพูน ทำให้ทราบข้อมูลของพระสงฆ์ที่ตัดสินใจบวชและดำรงสมณเพศได้อย่างยาวนาน ในพื้นที่จังหวัดลำพูนเท่านั้น หากมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อ ควรมีการขยายการศึกษาไปในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดมุมมองต่อการตัดสินใจบวชและดำรงสมณเพศได้อย่างยาวนานที่หลากหลายด้านมากยิ่งขึ้น

2.2 งานศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณถึงอิทธิพลทางสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบวชและดำรงสมณเพศได้อย่างยาวนาน ซึ่งหากมีการศึกษาในเชิงคุณภาพเจาะลึก ในประเด็นการตัดสินใจที่จะดำรงสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้อย่างยาวนาน จะยิ่งทำให้เห็นถึงมูลเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจครองสมณเพศเป็นพระสงฆ์ได้อย่างยาวนานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 จากงานศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรู้ผิดชอบชั่วดีของพระสงฆ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการไม่ประพฤติดนให้ต้องอาบัติปาราชิก รวมถึงการดำรงตนครองสมณเพศให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด โดยอาจดำเนินการเปรียบเทียบลักษณะพฤติกรรมของพระสงฆ์ในแต่ละภูมิภาคหรือตามระดับพรรษา เพื่อให้เข้าใจมิติของการประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2561). คุรุบาวงศ์กับการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งตามแนวคิด 5. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 1(1), 56-68.
- จักรดาว ศิริวรรณ. (2546). ปัจจัยที่มีผลต่อการบวชพระภิกษุและครองสมณเพศได้ยาวนานในกรุงเทพมหานคร. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันราชภัฏพระนคร).
- เจนจิรา มะลาศรี. (2565). ทศศนคติ อิทธิพลทางสังคม และการตัดสินใจซื้อสินค้ามูลค่าสูงประเภทอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างผู้บริโภคที่มีพื้นฐานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ธีระ สันเดชารักษ์. (2558). สถิติประยุกต์: ปฐมบทแห่งการวิจัยทางสังคม. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศ์พัฒน์ อิศรกุล, นฤมล อินทวิเชียร, สมศักดิ์ ลีลา, สมพงษ์ ปันหุ่น และ ดุษฎี สุขวัฒน์. (2559). การเปรียบเทียบความแม่นยำและประสิทธิภาพระหว่างการสุ่มแบบชั้นภูมิสองขั้นตอนและการสุ่มแบบกริด. วารสารวิชาการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 14(1), 171-191.
- พระครูอรุณชัยธช. (2568). ประเพณีการบวชในล้านนา : ความสำคัญและคุณค่าในเชิงศาสนาและสังคม. วารสาร มจร ทรัพยากรปริทรรศน์, 9(2), 653-665.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. วารสารมจรสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 1(6), 15-26.
- พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฒ, สันติราษฎร์ พวงมลิ, สุมานพ ศิวรัตน์ และ วณิชญา ชัยยา. (2564). บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคเปลี่ยนผ่านฉบับพลัน (รายงานวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระมหากษัตริย์ ก้องเสียง, หอมหวล บัวระภา และ วิเชียร แสนมี. (2563). บทบาทที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันและอนาคต. *วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(1), 1–15.
- พระมหาสมณีก หอมรีน. (2550). *สาเหตุและผลกระทบของการอุปสมบทระยะสั้นในสังคมไทยปัจจุบัน*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พระวิทยา พรหมพิงค์. (2566). ปัจจัยที่ส่งเสริมในการดำรงสมณะเพศให้ยั่งยืน. *วารสารศาสตร์แห่งพุทธ*, 2(1), 79–90.
- พระสนธยา อธิจิตโต (แฝกสูงเนิน). (2564). *ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบวชของพุทธศาสนิกชนในอำเภอสว่างเนิน จังหวัดนครราชสีมา*. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ภาชิต สุขวรรณดี. (2560). แรงจูงใจในการบวชเรียนของพระภิกษุและสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครปฐม. *วารสาร สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 8(1), 118–124.
- วรดิษฐ์ธรรมสาร อุทัยเรือง (ชาติปณโย) และ เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2566). พลวัตการบวชแบบลาวในชุมชนบ้านลาดพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 49(2), 89–98.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี พ.ศ. 2560*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.